

 İslam’da ibadetler yalnızca namazla, oruçla sınırlı değildir. Yüce Allah’ın hoşnut ve razı olduğu bütün söz, fiil ve davranışlar geniş anlamda ibadet kapsamındadır. Bu bağlamda, kişinin yoldan bir taşı kaldırması veya yoldaki bir çukuru onarması, yükünü sırtına alamayan birisine destek vermesi, araca binemeyen hasta, yaşlı ve özürlülere yardımcı olması ibadet olduğu gibi; kazancını helâl yoldan elde etmesi, İslâmî prensiplere uygun olarak ticarî ve iktisadî davranışlarında bulunması, iş ve icraat yapması da ibadettir. Kısaca hayatın bütün alanlarını geniş anlamda ibadet kapsamına alan İslam; ticareti de ibadet olarak değerlendirmiş; bunun gerçekleşmesi için ticari hayatı uyuşması gereklili ahlaki prensipler getirmiştir. Hazret-i Ömer -radiyallâhü anh-, bir kimse methodidiliği zaman, methodene, üç şeyi yâni: “–Hiç sen onunla; komşuluk, yolculuk, veya ticâret yaptın mı?” diye sordu. Muhâtabı üçünü de yapmadığını söyleyince: “–Zannedersem, sen onun câmîde Kur’ân okurken başını salladığını ördün!” dedi. Adamın da: “–Evet, yâ Ömer! Benim gördüğüm öyle idি.” ifâdesi üzerine Ömer -radiyallâhü anh-: “–O zaman medihte bulunma! Zîrâ ihlâs, kulun boynunda değildir.” buyurdu. Burada Hazret-i Ömer -radiyallâhü anh-’in verdiği ölçüzâhire aldanmamak, kişinin fiiline ve beşerî münâsebetlerine göre kanâat sâhibi olmak îcâb ettiğidir. Menfaatinden imtihân verip geçer not almamış olanın tezkiyesinin tehlikesine işârettir.

 Osmanlı toplumu da bu ahlâk içinde yoğunmuş ve böylece cemiyet huzur ve seâdetini ehl-i küfrü dahî hayran bırakacak bir derecede temin etmiştir. Fatih’ın İstanbul’u fethinden sonra iki papazın Osmanlı esnafını tedkik için dolaşırken yaşadıkları şuhâdise bu hâli ne güzel aksettirir. Papazlar, sabâhın erken sâatinde bir bakkala giderek bir şeyler almak istediler. Bakkal onlara: “–Ben siftah yaptım. Siftah yapmayan komşumdan alın!” dedi. Bunun üzerine diğer bakkala gittiler. O da aynı şekilde: “–Ben siftah yaptım. Siftah yapmayan komşumdan alın!” dedi. Böylece papazlar diğer dükkana gittiler. Aldıkları cevap hep aynı oldu. Nihayet ilk bakkaldan alış-veriş yaptılar. Ticarî ilişkilerde kişinin son derece dürüst ve güvenilir olması şartı temel ilke olarak konmuştur. Bu ilkeler iş adamları tarafından benimsenmiş olsaydı, bu gün piyasada görülen bozukluklar olmayacağıydı. Ticaret ve alışverişe ilişkin bu ilkeler, iş ilişkilerinde iyi niyetin kurulması, tartı ve ölçümün dürüstçe yapılması ve aldatıcı yeminlere başvurmaktan kaçinilmesi hakkındaki Kur'an ve Hadis hükümlerinde, değişik şekilde, yansımaktadır.

 Şüphesiz helâl ve meşrû bir ticaret yapabilmek için ticari prensipleri, diğer bir ifadeyle ticaret ahlâkını öğrenmek şarttır 1- Müşteriyi Aldatmamak: Tacir, dürüstüğü ve doğru sözülü ile müşteriye güven vermelidir. Rasulullah (s.a.v.) doğru sözü ve güvenilir tüccarı

التّاجِرُ
ا‘مِينُ
الصَّدُوقُ
مَعَ
النَّبِييِّنَ
والصِّدِّقِينَ
والشُّهَدَاءِ
peygamberler, sıddîkler ve şehitlerle beraber bulunacaktır” hadisiyle
övmüştür. Müşterinin gafletinden veya
bilgisizliğinden faydalanyıp, sağlam ve kullanışlı olmayan bir malı ona satmak İslâm
ahlakıyla bağdaşmaz. Nitekim مَرَّ في
السُّوقِ على
صُبْرةِ
طعامٍ فأدخلَ
يدَهُ فِيهَا
فنالت
أصابِعُهُ
بَلً. فقال; ما
هذا يا صاحبَ
الطعامِ؟
فقال; ياَ
رَسُولُ
اللّهِ
أصابتْهُ
السماءُ. قال
أفَ جعلْتَهُ
فوقَ
الطَّعامِ
حتّى يَراهُ
الناسُ؟ مَنْ
غَشَّنَا
فليْسَ
مِنَّا bir gün peygamberimiz (s.a.v.) Pazarı
dolaşırken tahlı satan birisinin yanına gelmiş, elini buğday yiğinına daldırılmış, altının ıslak
olduğunu görünce sormuş: “Nedir bu?”. Satıcı: “Yağmur yağmıştı,
ondan dolayı ıstandı” diye cevap verince; Rasulullah: “Niçin o ıslak tarafı
halkın görebilmesi için üste getirmedi?” diye sert bir şekilde
mukabelede bulunduktan sonra: " مَنْ
غَشَّنَا
فليْسَ
مِنَّا "“Bizi aldatan bizden değildir” ;
buyurmuş ve; يَحِلُّ
ِمْرئٍ

Resulullah şöyile buyuruyor. ﴿1618; 1616; 1614; 1615; 1617; 1616; 1593; 1575; 1606; 1614; 1575; 1604; 1576; 1610; 1617; 1616; 1608; 1614; 1576; 1614; 1610; 1617; 1614; 1606; 1575; 1576; 1615; 1608; 1585; 1616; 1603; 1614; 1604; 1607; 1615; 1605; 1614; 1575; 1601; 1610; 1576; 1614; 1610; 1618; 1593; 1616; 1607; 1616; 1605; 1614; 1575; 1548; 1608; 1573; 1606; 1618; 1603; 1614; 1584; 1614; 1576; 1614; 1575; 1608; 1614; 1603; 1614; 1578; 1614; 1605; 1614; 1575; 1601; 1614; 1593; 1614; 1587; 1614; 1609; 1571; 1606; 1610; 1614; 1585; 1618; 1576; 1614; 1581; 1614; 1575; 1585; 1616; 1576; 1581; 1575; 1611; 1605; 1617; 1575; 1548; 1608; 1610; 1615; 1605; 1618; 1581; 1614; 1602; 1614; 1575; 1576; 1614; 1585; 1614; 1603; 1577; 1614; 1576; 1610; 1593; 1607; 1616; 1605; 1614; 1575; Alış-verişlerinin bereketi yok edilir: Yalan yemin malı rağbetli, kazancı bereketsiz kilar
﴿1575; 1604; 1581; 1614; 1604; 1616; 1601; 1615; 1605; 1614; 1606; 1618; 1601; 1614; 1604; 1616; 1604; 1587; 1617; 1614; 1604; 1593; 1577; 1616; 1605; 1614; 1605; 1618; 1581; 1614; 1602; 1614; 1577; 1612; 1604; 1616; 1604; 1618; 1603; 1614; 1587; 1618; 1576; 1616; "Ticarette yalan) yemin, (tüccarın zannınca) mala rağbeti artırır. (Halbuki gerçekte) kazancı

giderir Ticari maksatla veya başka maksatla yalan
söyemek, yalan yere yemin etmek, Allah’ın yüce adını onun haram kıldığı
hususlarda kullanmak, basit menfaatler için insanları “vallahi, billahi... vs.”
diyerek, “Allah (İN ADI) ile aldatmak”, daha sonra yaptıkları “yeminlerini az bir
bedele satmak...” büyük günahlardandır. Ve Kur’an-ı kerimde
اِنَّ
الَّذِنَ
يَشْتَرُونَ
بِعَهْدِ
اللهِ
وَاَيْمَانِ
07;ِمْ ثَمَنًا
قَلِيلاً
اُولَئِكَ
لاَ خَلاَقَ
لَهُمْ فِى
اْلاَخِرَةِ
وَلاَ
يُكَلِّمُهُ
05;ُ اللهُ وَلاَ
يَنظُرُ
اِلَيْهِمْ
يَوْمَ
الْقِيَمَةِ
وَلاَ
يُزَكِّيهِم
18; وَلَهُمْ
عَذَابٌ
اَلِيمٌ َمٌ َ
اَثَةٌ َ
يُكَلِّمُهُ
05;ُ اللّهُ وََ
يَنْظُرُ
إلَيْهِمْ
يَوْمَ
الْقِيَامَة
14; وََ
يُزَكِّيهُم
18; وَلَهُمْ
عَذَابٌ
ألِيمٌ

قَالَهَا
ثَثاً،
قُلْتُ;
خَابُوا
وَخَسِرُوا
يَا رَسُولَ
اللّهِ، مَنْ
هُمْ؟ قَالَ;
الْمُسْبِلُ،
وَالْمَنَّانُ،
وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتَهُ
بِالْحَلِفِ
الْكَاذِبِ[.
أخرجه الخمسة
إ
البخاري.»المُسْبلُ« هو
الذي يسبل
إزاره إذا مشى
تكبراً
وفخراً.»وَالْمَنَّانُ«
الذي يمن
بصنيعه
وعطائه Hz.
Ebu Zerr (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm):
"Üç işi vardır, kıyamet gününde Allah onlara ne konuşur ne nazar eder ne
de günahlardan arındırır, onlar için elim bir azab vardır!" buyurdu ve bunu
üç kere de tekrar etti. Ben: "Ey Allah'ın Resulü! Öleyse onlar
büyük zarar ve hüsrana uğramışlardır. Kimdir bunlar?" dedim. Şöyle
sayıdilar: "(Elbiselerini kibirle, yerlere kadar salıp) süründüren, yaptığı iyiliği
başa kakan, malını yalan yeminlerle reklam eden kimseler!" 3- Hileli Ölçüp
Tartmamak:
 Ticarette tartı ve
öçünün yeri ve değeri son derece önemlidir. İslâm,
bindörtyüz sene önce ölçü ve tartının
dürüstükle yapılması üzerinde önemle durmuştur. Bu konuda hem
Kur'an'da ve hem de Hadislerde çok sert hükümler vardır. Kur'an'da
şöylece deðinilir bu konuya : وَيْلٌ
لِلْمُطَفِّفِِِ
اَلَّا
اكْتَالُوا
عَلَى

النَّاسِ
يَسْتَوْفُونَ Ki onlar, insanlardan, ölçekte aldıkları zaman haklarını tastaman alanlar, وَاِذَا
كَالُوهُمْ
اَوْ
وَزَنُوهُمْ
يُخْسِرُونَ
onlara o ölçekle veya tariyla verdikleri zaman ise eksiltenlerdir.
اَلاَ
يَظُنُّ
اُولَئِكَ
اَنَّهُمْ
مَبْعُوثُونَ Sahiden onlar diriltileceklerini sanmıyorlar mı?
لِيَوْمٍ
عَظِيمٍ Büyük bir
günde, يَوْمَ
يَقُومُ
النَّاسُ
لِرَبِّ
الْعَالَمِيَ
06;َ Alemlerin Rabbi için insanların kalkacağı günde...
كَلاَّ اِنَّ
كِتَابَ
الفُجَّارِ
لَفِى
سِجِّينٍ Sakın hileye sapmayın!
Ahirette soruya çekileceğiniz unutmayın! Çünkü kötülerin
kitabı muhakkak siccindedir.»
Allahın resulü bir hadislerinde ــ وعن
ابن عباس رضى
اللّه عنهما
قال; قالَ
رَسُولُ
اللّهِ : ‘هْلِ
المِكْيَالِ
والميزانِ
إنكُمْ قَدْ
وُلِّيتم
أمْرَينِ
هَلَكَتْ
فِيهمَا
ا‘ُمَمُ
السَّالفةُ
قبلَكُمْ İbnu Abbas (radiyallahu anh)
anlatıyor: Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) mikyal (ölçek) ve
mîzân (terazi) kullananlara şöyle hitab etti: "Sizler bizden önce gelip

geçen kavimleri helâk eden iki işi üzerinize almış bulunmaktasınız.
 Toplumları temelinden sarsan, çöküş ve yıkılışlarına sebep olan ahlaksızlık türlerinden biri de ölçü ve tartıda haksızlık yapmaktadır. Nitekim Kur'an-ı Kerimde de Hz. Şuayb’ın peygamber olarak gönderildiği “Medyen-Eyke” halklarını helake götüren sebeplerden biri olarak ölçü ve tartıda hile yapmalarını gösterir
1608;َلاَ
1578;َنْقُصُوا
الْمِكْيَالَ
1608;َالْمِيزَانَ اِنِّى
اَرَيكُمْ
بِخَيْرٍ
وَاِنِّى
اَخَافُ
عَلَيْكُمْ
عَذَابَ
يَوْمٍ
مُحِيطٍ, ölçüyü, tartıyu eksik tutmayın. Gerçi sizi şimdi zen-ginlik ve konfor içinde görüyorum, ama doğrusu sizi dehşetiyle kuşatacak bir günün azabından korkuyorum.

 4- İhtikâr (Spekülasyon) Yapmamak:

 İhtikâr lüatte toplamak ve hapsetmek demektir. Ser'î bir istihlah olarak Bir ticari emtiayı (mali) pahalanması gayesiyle stoklayıp piyasaya arzını geciktirmek anlamına gelen ihtikar; fiyatların yapay bir şekilde yükselmesine ve normal piyasa seviyesinin üzerine çikmasına sebep olur. İhtikâr yapmak, özellikle temel ihtiyaçç maddeleri söz konusu olduğunda toplumun zarar görmesine sebebiyet verdiği gibi, uzun müddet devamı halinde de sosyal ve iktisadi bunalımlara yol açabilir.

بِئْسَ
العَبدُ
المُحتِكرُ
إنْ أرخصَ
اللّهُ تعالى
أ&#lsquo;سْعارَ
حَزِنَ، وإنْ
أغهَا فرَحَ
“Karaborsacı ne fena bir kuldur; fiyatların düştüğünü ögrenince üzülür, yükseldiğini duyunca da sevinir” hadis-i şerifi, bu tip kimselerin ruhi durumunu ve insanlık bakımından düştüğü seviyeyi açik bir şekilde ifade etmektedir.

مَنِ
احْتَكَرَ
طعاماً
أربعينَ
يَوماً
يُريدُ بِهِ

الغَءَ فقدْ
بَرِئَ مِنَ
اللّهِ تعالى
وبَرِئَ
اللّهُ تعالى
منهُ Pahalanması için, kim bir yiyecek maddesini kırk
gün saklarsa, o, Allah'tan yüz çevirmiştir, Allah da ondan yüz
çevirmiştir. .5- Müşteriye İyi Davranmak:
 Alış-verişte alıcı ve satıcı birbirine iyi davranış malıdır.
Bakara sûresi 280. âyetinde yüce Allah:
وَإِن كَانَ
ذُو عُسْرَةٍ
فَنَظِرَةٌ
إِلَى
مَيْسَرَةٍ
وَأَن
تَصَدَّقُواْ
خَيْرٌ
لَّكُمْ إِن
كُنتُمْ
تَعْلَمُونَ
“Eğer borçlu darlık içindeyse ona eli genişleyinceye kadar mühlet verin.
Eğer bilirseniz, (borcu) sadaka olarak bağışlamanız, sizin için daha hayırlıdır”
buyurarak satıcının, gerektiğinde müşterisinin lehine bazı özel durumlarda fedakarlıktı
bulunmasının kendi hayrına olacağını vurgulamaktadır Peygamberimiz de;
رَحِمَ
اللّهُ رجًُ
سَمْحاً إذا
بَاعَ
وَاِذَا
اشْتَرَى
وإذاَ
اقْتَضَى Satışında, satın alanında,
borcunu ödeyişinde cömert ve kolaylaştırıcı davranış kimseye Allah rahmetini
bol kilsin” إنَّ
اللّهَ
يُحِبُّ
سَمْحَ
البيعِ
سَمْحَ
الشِّرَاءِ
سَمْحَ
القَضَاءِ Allah, satıştaki
müsâmahayı, satın alıştaki müsâmahayı, ödemedeneki
müsâmahayı sever hadisleriyle Allah’in rahmet ve sevgisinin birbirine iyi
davranan alıcı ve satıcıların üzerine olduğunu bildirmiştir. 6-
Müşteri Kızıştırmamak Çoğunlukla malın fiyat ve
sürümünü artırmaya yönelik bir hîle şeklinde ortaya

çikan neçeş; bu yönüyle haksız rekabet çeşitlerinden biri sayılmaktadır. Şöyle ki, bir pazarlık esnasında satıcı ile anlaşmalı olan üüncü bir kişi (veya kişiler) sanki alıcıymış gibi devreye girerek gerçek müşterinin verdiğiinden daha yüksek bir fiyat teklif etmek suretiyle onu yaniltır. Böyelce talip olduğu malı başkasına kaptırmak istemeyen ilk teklif sahibi ister istemez daha yüksek meblağ ödemek zorunda kalabilmektedir. Bu durum pazarlık halindeyken olabileceği gibi akdin kesinleşmesinden sonra da vuku bulabilmektedir. İşte serbest rekabet ortamını zedeleyip haksız rekabete yol açan, kardeşlik ilişkilerini zedeleyen ve bir rantiye sını oluşturan tüketicinin zarar görmesine zemin hazırlayan bu tür muameleler Hz. Peygamber tarafından yasaklanmış; “Bir malı alıyor görünerek kıymetini (değerini) artırmayınız”, “Neçeş yapmayın. Bir kimse kardeşinin pazarlığı üzerine pazarlık yapmasın” gibi hadislerle Müslüman tüccarın bu tür olumsuz davranışlardan sakınması gerektiği vurgulanmıştır. 7- Piyasaya Arz Edilmeden Önce Dışarıdan Malları Karşılayarak Üretici ve Tüketicilere Zarar Vermemek:

 İslâm dini karaborsayı yasaklılığı gibi, fiyatların sun’î olarak yükselmesine sebep olan simsarlığı da yasaklamıştır.

 Hz. Peygamber (s.a.v.), şehrde dışardan mal getirenlerin yolda karşılaşarak ellerindekinin ucuza kapatılmasını menetmiş; böyelikle üretici ve tüketicilerin zarar görmelerini önemiştir. Bir hadislerinde: “Şehirli, köylü adına satış yapmasın. İnsanları kendi hallerine bırakın, Allah onları birbirlerinden rızıklandırır” buyurmuştur. 8- Ticari İşlemlerin Kayıt Altına Alınması: Ticari hayatı görülen kötü ilişkilerin ve olumsuz sonuçların nedenlerinden biri de tarafların antlaşma maddelerini açiklîkla yazmamalarıdır. İslâm, ölçü ve tartıda dürüst davranışmasını, taraflar arasında iyi niyet ve güvenin kurulmasını istemekle beraber; alış veriş ve borçlanma işlemlerinin yazılmasını da tavsiye etmiştir: Kur’an-ı Kerim’de:

يَآاَيُّهَاالَّذِينَ

اَمَنُوآ اِذَاتَدَايَنْتُمْبِدَيْنٍاِلَىاَجَلٍمُسَمًّىفَاكْتُبُوهُوَلْيَكْتُبُوَِبَيْنَكُمْكاَتِبٌبِالْعَدْلِ“Ey inananlar, belli bir süreye kadar birbirinize borçandığınız zaman onu yazın”(bakara 282) buyulması, ticari işlemlerin kayıt altına alınmasının önemine işaret etmektedir. O halde Müslüman işadamının (tüccarın) kişisel menfaatlerini düşünüp koruması onun en doğal hakkı olmakla beraber; özgürlüklerinden, yasal ve doğal haklarından yararlanırken, başkalarına zarar vermekten de kaçinması gereklidir. Ayrıca, hak ettiğinden daha fazlasını

kazanmaya talip olmamalı, işçilerinin haklarını tam ve zamanında ödemeli ve müşterilerine de makul fiyatın mal satmalıdır. İş ilişkilerinde dürüst olmalı, yaniltıcı ve aldatıcı reklam kampanyalarından sakınmalı, verdiği sözü tutmalıdır. Ekonomik gücünü bir baskı ve tahakküm aracı olarak kullanmamalıdır. Kısacası Müslüman bir iş ve ticaret adamı her şeyiyle emniyet ve güven insanı olmalıdır. Ne gariptir ki, kimileri, dürüst ticaret yapınca kazancın hâsil olamayacağı yönünde temâyüller göstermektedir. Bunlar, bir gaflet lâkırdısı, hakîkat körlüğü ve ilâhîtaksimat programını inkârdır. Bu hataya düşenlere göre malını defalarca Allâh ve Rasûlü yolunda sıfırlayan ve hiçbir zaman dürüst ticaretten ayrılmayan Hazret-i Ebûbekir -radiyallâhü anh-’ın ashabın en fakirleri arasında yer olması gerekiirdi. Ancak tarihen de sabittir ki, o devamlı sahâbenin en zenginlerinden olmuştur. Kaç defa Allâh ve Rasûlü için her şeyini infâk etmesine rağmen nice ilâhîbereketlere nâiliyetle tekrar servet ve mal sahibi olmuştur. Bu itibarla bizler, malı meşrû yollardan kazanmakla mükellefiz ve meşrû yerlere sarfetmeye de mecbûruz. Ârif bir tüccâr, dünyâticâretini devâm ettirirken daha büyük olan âhıret kazancını ihmâl etmeyecek, ebedî seâdeti düşünüp ilâhîyoldan ayrılmayacaktır. Aşağıdaki âyet-i kerîme, böylelerinin kalbîhayâtını ne güzel aksettirir:

رِجَالٌ لاَ
تُلْهِيهِمْ
تِجَارَةٌ
وَلاَ بَيْعٌ
عَنْ ذِكْرِ
اللهِ
وَاِقَامِ
الصَّلَوةِ
وَاِيتَاءِ
الزَّكَوةِ
يَخَافُونَ
يَوْمًا
تَتَقَلَّبُ
فِيهِ
الْقُلُوبُ
وَاْلاَبْصَاُ “(Öyle hakîkî er kişiler vardır ki) onlar, ne ticâret ne de alış-verişin, kendilerini zikrullahdan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı kimselerdir. Onlar, kalblerin ve gözlerin allak bullak olduğu bir günden korkarlar.” (en-Nûr, 37) Bu şekilde ticâret ehli olanlar, bir başka âyet-i kerîmede buyurulan “ticâreten len-tebûr” (aslâ zarara uğramayan bir kazanç) sırrını yaşayanlar, yâni gerçek ticâretten nasîb alanlardır. Nitekim gerçek ticâreti, Allah Teâlâ şöyle ifâde buyurur: اِنَّ
الَّذِينَ
يَتْلُونَ
كِتَابَ
اللهِ

وَاَقَامُوا
الصَّلَوةَ
وَاَنْفَقُوا
مِمَّا
رَزَقْنَاهُم
ْسِرًّا
وَعَلاَنِيَة
ًيَرْجُونَ
تِجَارَةً
لَنْتَبُورَ
“Allâh için) gizli ve âşikâr sarfedenler, aslâ zarâra
uğramayacak bir kazanç (ticârten len-tebûr) umabilirler.”
لِيُوَفِّيَه
ُمْ
اُجُورَهُمْ
وَيَزِيدَهُم
ْمِنْ
فَضْلِهِ
اِنَّهُ
غَفُورٌ
شَكُورٌ “Çünkü
Allâh, onların mükâfatlarını tam öder ve lutfundan onlara fazlasını verir.
Şüphesiz O, çok bağışlayan, şükrün karşılığını bol bol verendir.”
(Fâtır, 29-30) Cenâb-i Hakk, bizleri bu âyet-i kerîmelerin sırrı içinde
yaşatsın! Gönül gözü ile ilâhî kitabı okuyabileyi,
mi’râca yükseltecek bir huşû ile yapılabilen secdeleri, helâlinden
kazanıp isrâf etmeden harcamayı ve verdiği nîmetleri yolunda infâk etmeyi
nasîb buyursun!

islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler